

Інформаційна довідка

щодо створення законодавчих передумов надання допомоги людям, які зазнають лиха у відкритому морі, відповідно до зобов'язань України за міжнародними багатосторонніми договорами у сфері торговельного мореплавства в контексті положень проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності у сфері охорони життя та пошуку і рятування людей на морі» (реєстр. № 9283 від 10.05.2023)*

Вступ. Україна є учасницею низки міжнародних угод, що передбачають виконання зобов'язань стосовно надання допомоги людям, які зазнають лиха у відкритому морі, і прямо чи опосередковано визначають певні вимоги або умови, які мають бути дотримані / забезпечені на державному рівні.

Основні такі зобов'язання України впливають, зокрема з Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року¹, Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі 1974 року², Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі 1979 року³, Угоди про співробітництво причорноморських держав із пошуку та рятування на Чорному морі 1998 року⁴.

Основна частина. Відповідно до підпункту 2.1.2 глави 2 Додатку до Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі кожна сторона договору зобов'язана направити Генеральному секретарю інформацію, яка включає відомості про: національну морську пошуково-рятувальну службу; місцезнаходження створених рятувально-координаційних центрів, номери їх телефонів і телексів, і про зони відповідальності; основні наявні в їх розпорядженні рятувальні одиниці. Наразі в Україні така національна морська пошуково-рятувальна служба не створена, відповідно не виконуються й обов'язки, визначені для неї в цій Конвенції. Як зазначено в підпункті 2.2.1. глави 2 Додатку «Поправки до Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі 1979 року»⁵, Сторони повинні встановити відповідні національні процедури для загального розвитку, координації і удосконалення служби з пошуку та рятування. За можливості, кожній Стороні потрібно створювати об'єднані рятувально-координаційні центри й рятувальні підцентри, які можуть використовуватися для цілей як морського, так і авіаційного пошуку та рятування (підпункт 2.4.2. глави 2 Додатку «Поправки до Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі 1979 року»). Указаний Додаток до Конвенції також орієнтує на використання пошуково-рятувальними одиницями єдиних

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0005WDC64C>

² Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі 1974 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu74k04u?an=2&ed=1974_11_01

³ Міжнародна конвенція про пошук і рятування на морі 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_138#Text

⁴ Угода про співробітництво причорноморських держав з пошуку та рятування на Чорному морі 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_071#Text

⁵ Поправки до Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі 1979 року, які були прийняті Комітетом з безпеки на морі Міжнародної морської організації 18 травня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_001-98#Text

процедур, розроблених для цілей як морського, так і авіаційного пошуку й рятування (підпункт 2.4.4.). Отже, у контексті зазначеного доцільним вбачається внесення відповідних змін до Кодексу торговельного мореплавства України та Повітряного кодексу України.

Міжнародною конвенцією з охорони людського життя на морі (Додаток 8), Міжнародною конвенцією про пошук і рятування на морі (глава 6), Конвенцією про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 року (частини С, D правил, Додаток IV до Конвенції)⁶ передбачені вимоги й порядок здійснення суднових повідомлень на випадок аварій, інших надзвичайних подій, за яких необхідно рятувати людей у морі.

У статтях 277 та 294 Кодексу торговельного мореплавства України поняття загальної та окремої (незагальної) аварії визначені як збитки з метою їх відшкодування і розподілу⁷. Такий економічний підхід не охоплює поняття аварії в розумінні міжнародних угод та передбаченого ними порядку дій на певних стадіях аварій, якщо це стосується рятування людей у морі, надання їм допомоги.

Загалом можна констатувати наявність суттєвих прогалин у національному законодавстві щодо правового регулювання відносин, пов'язаних із пошуком і рятуванням людей на морі, а саме стосовно: дій капітана судна і його відповідальності; системи суднових повідомлень; змісту та координації пошуково-рятувальної діяльності на морі; надання медичної допомоги потерпілим під час надзвичайних подій на морі. Зокрема, відповідно до глави 1, підпункту 4.2.4 глави 4 і підпункту 5.1.3.4 глави 5 Додатку до Міжнародної конвенції про пошук і рятування на морі 1979 року капітан морського судна зобов'язаний негайно звернутися до рятувально-координаційного центру для отримання допомоги для людини, сприяти наданню невідкладної медичної допомоги або консультацій. У контексті вдосконалення правового регулювання надання медичної допомоги врятованим на морі людям доцільно зважати на Директиву Ради 92/29/ЄЕС від 31 березня 1992 р. про мінімальні вимоги щодо безпеки та здоров'я з метою покращення медичного обслуговування на борту суден, яка дозволяє визначити певні стандарти надання медичної допомоги потерпілим під час надзвичайних подій на морі⁸.

Кодекс торговельного мореплавства України не містить необхідних визначень основних понять, які широко використовуються в міжнародних багатосторонніх договорах та в мореплавстві стосовно надання допомоги людям, які зазнають лиха у відкритому морі, як от «рятування», «пошук», «пошуково-рятувальна одиниця», «лихо на морі» тощо. У цьому нормативно-правовому акті не визначено права і обов'язки України за Міжнародною конвенцією про пошук і рятування на морі 1979 року стосовно морського пошуково-рятувального району України, межі якого відрізняються від визначених відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди

⁶ Конвенція про Міжнародні правила запобігання зіткненню суден на морі 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_137#Text

⁷ Кодекс торговельного мореплавства України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр>

⁸ COUNCIL DIRECTIVE 92/29/EEC of 31 March 1992 on the minimum safety and health requirements for improved medical treatment on board vessels. URL: <https://www.legislation.gov.uk/eudr/1992/29/contents>

про співробітництво причорноморських держав із пошуку та рятування на Чорному морі 1998 року⁹ кордонів територіального моря, виключної морської економічної зони, континентального шельфу.

Висновки. Аналіз міжнародних угод дозволяє визначити основні напрями вдосконалення національного законодавства, що стосується правового регулювання відносин, пов'язаних із порятунком людей на морі. Це завдання може бути вирішено шляхом прийняття зареєстрованого у Верховній Раді України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності у сфері охорони життя та пошуку і рятування людей на морі» (реєстр. № 9283 від 10.05.2023), спрямованого на створення законодавчих передумов для забезпечення постійної готовності до надання допомоги людям, які зазнають лиха у відкритому морі, відповідно до зобов'язань України за міжнародними багатосторонніми договорами у сфері торговельного мореплавства як держави прапора та прибережної держави: на державному рівні, а також на українських морських суднах.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При написанні матеріалів було використано інформацію із бази ЕСPRD. Відповідні матеріали не призначені для використання у власних наукових дослідженнях.

⁹ Угода про співробітництво причорноморських держав з пошуку та рятування на Чорному морі 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_071#Text